

@fosselat

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

موضوع

راز خوشبختی انسان در گذر زمان

[تدبر در سوره عصر ، با نگاه مهدوی]

تهیه شده توسط حجت الاسلام علی رجبی

سوره "والعصر" خلاصه همه معارف قرآن است

(المیزان)

@fosselat

- ۱- فضیلت تلاوت سوره
- ۲- در سیره اجتماعی یاران پیامبر (ص)
- ۳- شناختنامه سوره
- ۴- ساختار مهندسی سوره [راه نجات از خسارت بزرگ انسان ، در تجارتخانه دنیا چیست ؟]
- ۵- واژگان کلیدی سوره
- ۶- نکات ادبی و تاکیدهای آیات ۱ و ۲
- ۷- سوگند های خداوند به مقاطع زمانی در قرآن
- ۸- اقوال مفسران در معنا و تفسیر "عصر"
- ۹- ارزش عمر و زمان
- ۱۰- احادیث
- ۱۱- آگاهی: اصالت "حق" نسبت به "صبر"
- ۱۲- پیام ها و آموزه های هدایتی و تربیتی سوره عصر
- ۱۳- وظایف منتظران و هشدارها
- ۱۴- صاحب الزمان علیه السلام
- ۱۵- شعر (جان ها به لب آمد!)

فضیلت تلاوت سوره عصر

@fosselat

الف) فی حدیث ابی : مَنْ قَرَأَهَا خُتِمَ لَهُ بِالصَّبْرِ
هر کس این سوره (عصر) را قرائت کند
خداوند سرانجام او را صبر قرار می دهد .

و كَانَ مَعَ أَصْحَابِ الْحَقِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .
و در روز قیامت همراه "یاوران حق خواهد بود

[جوامع الجامع ، علامه امین الاسلام ، ذیل سوره]

ب) قال رسول الله صلى الله عليه وآله :

من ادمن قراءتها ختم الله له بالخير
و كان من اصحاب الحق ...

هر کس پیوسته قرائت کند ، خداوند عاقبت او را ختم به نیکی می کند .

[البرهان فی تفسیر القرآن ، علامه سید هاشم حسینی بحرانی ، ۱۱۰۷ هـ ق . ذیل سوره]

ج) امام صادق (ع) : مَنْ قَرَأَ «وَالْعَصْرِ» فِي نَوَافِلِهِ
هر کس سوره والعصر را در نمازهای نافله بخواند،

بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
در حالی که صورتش نورانی

روز قیامت خداوند او را برمی انگیزد

مُشْرِقًا وَجْهُهُ
چهره اش خندان

ضاحِكًا سِنُّهُ

و چشمش (به نعمت های الهی) روشن است
قَرِيرَةً عَيْنُهُ

=> حَتَّى يَدْخُلَ الْجَنَّةَ .
تا به بهشت درآید

[مجمع البيان ج ۱۰ ص ۵۳۵]

سوره در سیره اجتماعی یاران پیامبر (ص)

@fosselat

در روایات تاریخی آمده است :

این سوره در میان صحابه پیامبر اکرم (ص) به قدری مهم بوده که هرگاه آنان با یکدیگر ملاقات می کردند ، تا سوره عصر را برای هم نمی خواندند ، از یکدیگر جدا نمی شدند و محتوای عالی آن را یاد آور یکدیگر می شدند .

[الفرقان فی تفسیر القرآن بالقران و السنه ، ج ۳۰ ص ۴۴۴]

آگاهی : این سوره ، خلاصه همه معارف قرآن است .

[المیزان ، ج ۲۰ ص ۳۵۵]

نام ها : ۱- عصر : به معنای **فشرده** / یا **بعد از ظهر** / و یا **مطلق زمان**

۲- والعصر : قسم [میخورم] به عصر

=> هر دو از آیه اول سوره گرفته شده است .

شمارگان : دارای ۳ آیه / ۱۴ کلمه / ۶۸ حرف است.

فرودگاه (محل نزول) : مکه مکرمه

ترتیب → نزول : سیزدهمین سوره بعد از سوره "شرح" و قبل از سوره "عادیات" نازل شده است .

مصحف کنونی : صد و سومین سوره ، بعد از "تکاثر" و قبل از "همزه" قرار گرفته است .

نکته اول : فواصل آیات همه آیات سوره به حرف "راء" ختم می شود . همانند دو سوره قدر و کوثر

نکته دوم : این سوره یکی از سه سوره کوتاه و کوچک قرآن به شمار می رود :

الف (کوثر) ب (توحید) (اخلاص) ج (عصر)

=> هر سه سوره دارای ۳ آیه هستند .

[آشنایی با قرآن ، علامه مطهری ، ج ۱۴ ص ۱۷۵]

ساختار مهندسی سوره [راه نجات از خسارت بزرگ انسان ، در تجارتخانه دنیا چیست ؟]

@fosselat

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بخوان این سوره را به نام خدای گسترده مهر پیوسته مهرورز

وَالْعَصْرِ {۱} إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ {۲} إِلَّا الَّذِينَ

سوگند به عصر . که به یقین همه انها حتما در ژرفای زیان کاری بزرگی هستند . مگر کسانی که

آمَنُوا ایمان آوردند

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

و انجام دادند
کارهای شایسته راو سفارش کردند
یکدیگر را به حق

وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ

وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ {۳}

و سفارش کردند
یکدیگر را به شکیبایی

۱- **عصر**: در اصل به معنی فشار، فشردن **أَعَصِرُ خَمْرًا** (یوسف ۳۶)

اعصار: فشار و به هم سائیدن / گرد باد تند

عصیر: فشرده

معتصر، عاصر: کسی که چیزی را می فشارد تا آب آن را بگیرد.

آگاهی: تکرار در قرآن (۵ مرتبه)

۲- **خُسِر**: کم شدن سرمایه، از دست دادن اصل مال و سرمایه، زیان کاری

تفاوت: نبود سود با "**ضرر**" است، اما در "**خسر**" نه تنها سودی حاصل نمی شود بلکه

اصل سرمایه از دست می رود.

۳- **تواصوا (وصی)**: ماضی باب تفاعل، یعنی یکدیگر را سفارش کردند.

وصی: اتصال چیزی به چیزی.

۴- **صبر**: نگه داری نفس از بی تابی در هنگام اضطراب.

[کتب لغت: قاموس قرآن، نثر طوبی، الدر النظیم شیخ عباس، تفسیر الفرقان و ...]

نکات ادبی و تاکیدهای آیات ۱ و ۲ سوره عصر

@fosselat

۱- الف و لام تعریف جنسیه (استغراق افراد یا خصائص افراد) در

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ {۲} -- إِنَّ كَلَّ انْشَانَ لَفِي خُسْرٍ

=> گویای این است که این خسران (ضرر در اصل سرمایه) شامل همه انسان ها است .

۲- آمدن قسم که اسلوب تاکید است : وَالْعَصْرُ

۳- وجود حرف تاکید : إِنَّ

۴- اضافه شدن لام تاکید (مزحلقه یا ابتدائیت) بر سر خبر : لَفِي

۵- آمدن حرف جر "فی" حالت غرق بودن در خسران را می رساند :

"فی" "ظرفیت معنوی" یعنی ۱- قطعا انسان ها در خسران فرو رفته اند .

۲- یا انسان ها فروافتاده در خسارتند .

۶- آمدن تنوین تنکیر در "خُسْرٍ" برای تفخیم و تعظیم خسران است .

۷- جمله اسمیه "ان الانسان ... " که نسبت به جمله فعلیه تاکید بیشتری دارد .

[تدبر در قرآن ، ص ۱۰۶ ، درسنامه ترجمه و تفسیر قرآن ج اول ص ۱۸۲ ، تذکار وحی]

سوگند های خداوند به مقاطع زمانی در قرآن

@fosselat

۱- فجر (سپیده دم) والفجر (سوره فجر آیه ۱)

۲- صبح والصبح (تکویر آیه ۱۸)

۳- روز والنهار (لیل ۲)

۴- شب واللّیل (لیل ۱)

۵- چاشت والضحی (ضحی ۱)

۶- سحر والیل اذ ادبر (مدثر ۳)

۷- عصر والعصر (عصر ۱)

اقوال مفسران در معنا و تفسیر "عصر"

@fosselat

- مفسران در اینکه مقصود از "عصر" چیست چند احتمال داده اند :
- ۱- منظور همان معنای لغوی عصر (فشردن) ، یعنی فشارها و مشکلات زندگی انسان است که غفلت زداست و انسان را به یاد خدا می اندازد .
 - ۲- منظور همان زمان عصر (بعدازظهر) است . زمانی که زندگی روزانه دگرگون می شود و همه موجودات ، خسته و کوفته به سوی خانه ها می روند . چون این وقت دلالت بر تدبیر ربوبی دارد که روز را می برد و شب را می آورد .
 - ۳- مقصود سراسر زمان و تاریخ بشریت است که مملو از حوادث تکان دهنده و درس های عبرت آموز و بیدار گر است .
 - ۴- عصر ظهور رسول خدا (ص) که عصر طلوع اسلام و غلبه حق بر باطل است . [المیزان ج ۲۰ ص ۶۰۸]
 - ۵- عصر قیام مهدی موعود علیه السلام که عظمت خاصی در تاریخ بشریت دارد .
- [بنا به حدیث کمال الدین صدوق]
- ۶- مقصود ، انسان کامل است که فشرده و عصاره (چکیده) عالم است .
 - ۷- منظور ، نماز عصر است که اهمیّت ویژه ای دارد الصَّلَاةِ الْوُسْطَى (بقره ۲۳۸)
 - ۸- مراد شب و روز است که اصطلاحاً به آنها "عصران" گفته می شود .
 - ۹- منظور از عصر ، دهر (روزگاردراز) که در آن عجائبی وجود دارد که بر قدرت ربوبی دلالت دارد .

[تفسیر نمونه ، ج ۲۷ ص ۳۷۱ ، المیزان ج ۲۰ ص ۶۰۹]

@fosselat

۱۹ ارزش عمر و زمان

الف) قیمت انسان های آزاده!

ب) حکایت سرمایه عمر ما ، همان حکایت یخ فروش!

سرمایه عمر ما
همان حکایت یخ فروش است

الف) قیمت انسان های آزاده!

أَلَا حُرٌّ يَدْعُ هَذِهِ اللَّمَاطَةَ لِأَهْلِهَا؟ آیا آزادمردی نیست که این لقمه جویده دنیا را به اهلش وا گذارد؟
 إِنَّهُ لَيْسَ لِأَنْفُسِكُمْ ثَمَنٌ إِلَّا الْجَنَّةُ به یقین نیست برای جان شما قیمتی به جز بهشت،
 فَلَا تَبِيعُوهَا إِلَّا بِهَا. پس خود را به غیر آن (بهشت) نفروشید.

(حکمت ۴۵۶ نهج البلاغه)

- معامله خداوند با مومنان

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدًّا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

(توبه ۱۱۱)

- امام هادی علیه السلام

الدُّنْيَا سَوْقٌ رَبِحَ فِيهَا قَوْمٌ كه گروهی در آن سود برده
 دنیا بازاری است

و خَسِرَ آخَرُونَ و گروهی دیگر زیان دیده اند.

[تحف العقول / ص ۴۸۳]

- فروش جان ، برای طلب رضای الهی

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ (بقره ۲۰۷)

بعضی از مردم (با ایمان و فداکار، همچون علی (ع) در «لیلة المبيت» به هنگام خفتن در جایگاه پیغمبر ص)، جان خود را به خاطر خشنودی خدا می فروشند؛ و خداوند نسبت به بندگان مهربان است.

ب حکایت سرمایه عمر ما ، همان حکایت یخ فروش !

- فخر رازی می گوید :
یکی از بزرگان پیشین می گوید : معنی این سوره را من از مرد یخ فروشی آموختم ، او فریاد می زد و گفت :

إِرْحَمُوا مَنْ يَذُوبُ رَأْسَ مَالِهِ ، إِرْحَمُوا مَنْ يَذُوبُ رَأْسَ مَالِهِ
به کسی که سرمایه اش ذوب می شود رحم کنید ، به کسی که سرمایه اش ذوب می شود رحم کنید !

پیش خود گفتم ، این است معنی "إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ"
عصر و زمان بر او می گذرد ، عمرش پایان می گیرد و ثوابی کسب نمی کند و در این حال زیانکار است .

غنیمت شمردن فرصت ها

... وَالْفُرْصَةَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ ، فَانْتَهَزُوا فُرْصَ الْخَيْرِ .
از این رو ، فرصت های نیک را غنیمت بشمارید (نهج البلاغه حکمت ۲۱)

[تفسیر فخر رازی ج ۲۲ ص ۸۵ - نمونه ج ۲۷ ص ۳۲۱]

بزرگترین نعمت های الهی ، نعمت حیات و عمر آدمی است . با این سرمایه می توان به بالاترین درجات صعود کرد و حتی از فرشتگان سبقت گرفت ، گرچه محدود است .

@fosselat

۱۰ احادیث

الف) تفسیر روایی سوره عصر

ب) شکیبایان و خود نگه داران در غیبت موعود

ج) مقام صبر کنندگان در عصر غیبت (دوازده نور)

الف تفسیر روایی سوره عصر

- عن المفضل بن عمر قال :

سالت الصادق جعفر بن محمد (ع) عن قول الله عزوجل :

قال : **"وَالْعَصْرِ" عَصْرٌ خُرُوجِ الْقَائِمِ (عجل الله تعالى فرجه الشريف)**

"إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ" یعنی ، **أَعْدَاءَنَا**

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا یعنی **بِآيَاتِنَا** .

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ یعنی **بِمُؤَاسَاةِ الْإِخْوَانِ** درباره برادران دینی خود مواسات و هم دلی داشته باشند .

وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ یعنی **بِالْإِمَامَةِ**

وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ یعنی **بِالْعِتْرَةِ** و **يَا [بِالْفَتْرَةِ (اثبات الهداه)]** و **يَا [فِي الْعُسْرَةِ (البرهان)]**

درباره عترة و پایبندی به آن . در فترت و غیبت امام

[تفسیر نور الثقلین ، ج ۵ ص ۶۶۶ ، عبدعلی عروسی حویزی ، تفسیر الصافی ، فیض کاشانی ، ج ۵ ص ۳۷۲ ، تفسیر البرهان ، علامه بحرانی]

ب شکیبایان و خود نگه داران در غیبت موعود

قال النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ :

طُوبَى لِلصَّابِرِينَ فِي غَيْبَتِهِ،
 طُوبَى لِلْمُتَّقِينَ عَلَى مُحَبَّتِهِمْ،
 أَوْلِيكَ وَصَفَهُمُ اللهُ فِي كِتَابِهِ فَقَالَ:

«وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ» (بقره آیه ۳)

و قال:

«أَوْلِيكَ حِزْبُ اللهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ» (مائده ۵۶)

[کفایه الاثر ص ۶۰]

ج مقام صبر کنندگان در عصر غیبت (دوازده نور)

امام حسین (ع) : منا اثنا عشر مهديًا

أولهم اميرالمومنين علي بن ابي طالب
و آخرهم التاسع من ولدي و هو الامام القائم بالحق .

يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا (اقتباس از آیه ۱۷ حدید)

و يُظْهِرُ بِهِ دِينَ الْحَقِّ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ (اقتباس از توبه ۳۳ و فتح ۲۸ و صف ۹)
لَهُ غَيْبَةٌ يَرْتَدُّ فِيهَا أَقْوَامٌ وَيَثْبُتُ فِيهَا آخِرُونَ فَيُؤْذَنُونَ وَ يُقَالُ لَهُمْ:

«مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ» (نمل ۲۷)

أَمَا إِنَّ الصَّابِرَ فِي غَيْبَتِهِ عَلَى الْأَذَى وَالتَّكْذِيبِ

=> بِمَنْزِلَةِ الْمَجَاهِدِ بِالسَّيْفِ بَيْنَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ.

[عیون اخبار الرضا (ع) : ج ۱ الباب ۶ ص ۵۶]

* آگاهی: اصالت "حق" نسبت به "صبر"

@fosselat

"حق" در ۲۵۳ جای قرآن

و "صبر" در ۱۱۸ جای آن آمده که این خود نمایانگر اصالت حق و در حاشیه اش صبر است. که صبر خود مقدمه ای است برای تحقق بخشیدن شایسته حق، و اگر حق بدون صبر ممکن بود صبر هم دیگر لازم نبود.

ولی صبر بدون حق هرگز محتوا و مفهومی هم ندارد، و این حق و صبر درست نقش "لا اله الا الله" را دارند که لاله --- < الا الله است و اگر الا الله نباشد لاله هم موقعیتی ندارد.

[ترجمان فرقان ج ۵ ص ۵۰۵ دکتر صادقی تهرانی]

پیام ها و آموزه های هدایتی و تربیتی سوره عصر

@fosselat

راه جلوگیری از خسران و تباهی انسان چیست ؟

"با گذر زمان ، سرمایه عمر از کف می رود و انسان دچار زیان می شود ، مگر اهل ایمان و عمل صالح جمعی (توصیه به حق و صبر همگانی)" .

- پیام های هدایتی و آموزه های تربیتی آیات سوره

- ۱- سختی ها و فشارهای دوران زندگی بشر ارزش دارد لذا خداوند به آن قسم یاد کرده است ، پس از آموزه ها و عبرت های آن پند بگیرید .
- ۲- همه انسان ها یقینا در زیان بزرگی فرو رفته اند ، اگر در مدار تربیت انسان کامل نباشند .
- ۳- ایمان بر عمل مقدم است ، چنان که خودسازی بر جامعه سازی مقدم است .
- ۴- تا دین اجتماعی نشود ، در خسران عمیق و بزرگی هستیم .
- ۵- توسعه فرهنگ جمعی سفارش به حق و صبر ، میزان غفلت انسان ها را کاهش می دهد .
- ۶- تنها به فکر نجات خویش نباشید ، بلکه دیگران را نیز به حق گرایي و استقامت فراخوانید .

- در دوران غیبت منجی ،
- عدّه ای هم‌رنگ جماعت می شوند .
- عدّه ای بی تفاوت شده ، در گوشه ای می خزند و سرگرم کارهای روز مرّه خود می شوند .
- + مهم ترین وظیفه ما در این دوران ،
- تقویت معرفت و شناخت خود از امام زمان (عج)، جایگاه او در عالم ، شئون و وظایف ایشان و حقوقی که بر ما دارند ، می باشد .
- در این دوران باید مراقب بود که بت بزرگ مدگرایی و چشم و هم چشمی و وسوسه شرکت در مسابقه رفاه و تجمل ، دین و ایمانمان را نابود نسازد ، بلکه با یاد خدا و پذیرای فرمان الهی بودن ، خود را بیمه کنیم . سختی پای بندی به ارزش های دینی و تمسخر دیگران سبب نشود از مرکب **صبر** پیاده شده و از راه مانده و جزء زیان کاران شویم .

@fosselat

بزرگان اهل معرفت از عنوان "صاحب الوقت" یا "صاحب الحال" و بالاخره "صاحب الزمان" نیز سخن گفته اند .

علمای اهل تشیع از مهدی موعود (ع) و امام منتظر از عنوان صاحب الزمان استفاده می کنند . صاحب الزمان بر زمان متعارف احاطه دارد و تحت تاثیر آن قرار نمی گیرد. اگر به باطن زمان باور داشته باشیم ، ناچار باید بپذیریم که باطن محیط بر ظاهر است .

صاحب الزمان ، به همه پراکندگی های عالم زمان و مکان آگاهی دارد و آنچه در جهان ، متفرق شناخته می شود در وجود او جمع است .

صاحب الزمان در زمان و مکان تصرف می کند و بر قبض و بسط هر یک از آنها توانایی دارد ، زیرا صاحب الزمان متحقق به حقایق است و به حکم همبستگی میان وجود و زمان مظهر تمام عیار هستی است .

در این جا باید یادآور شویم که همبستگی وجود با زبان به هیچ وجه کمتر از همبستگی آن با زمان نیست .

[معمای زمان و حدوث جهان ، غلامحسین ابراهیمی دینانی ، ص ۵۱۸]

شعر (جانها به لب آمد!)

افسوس که عمری پی اغیار دویدیم

از یار بماندیم و به مقصد نرسیدیم

بس سعی نمودیم که بنیم رخ دوست

جانها به لب آمد رخ دلدار ندیدیم

ای حجت حق پرده ز رخسار بر افکن

کز بجز تو ما سپهر من صبر در دیدیم

ای دست خدا دست بر آور که زدشمن

بس ظلم بدیدیم و بسی طعنه شنیدیم

[امیرزا علی اکبر نوقانی]

